

ПАРЛАМЕНТЫГ ҮЛ ХҮНДЭТГЭХ ҮЙЛДЭЛ: АГУУЛГА, ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ
(ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА)

Р. Хатанбаатар, А. Пагма

УДИРТГАЛ

УИХ -ын Өргөдлийн Байнгын хорооны дарга Р.Бурмаагийн захиалгаар “Парламентыг үл хүндэтгэх үйлдэл, агуулга, эрх зүйн зохицуулалт” сэдэвт судалгааны ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Судалгааны төвийн судлаачид гүйцэтгэв.

Судалгааны зорилго:

Парламентыг үл хүндэтгэх үйлдлийн агуулгыг тодорхойлж, зарим орны тухайлбал, Австрали, АНУ, Их Британи, ХБНГУ, ОХУ-ын жишээн дээр энэхүү үйлдлийн эрх зүйн зохицуулалтыг харьцуулан гаргахад оршино.

Судалгааны зорилтууд:

- Судалгаанд хамрагдсан улс орнуудад парламентыг үл хүндэтгэх үйлдлийг хэрхэн тодорхойлдог талаар харьцуулан судлах,
- Дээрхи орнуудад парламентыг үл хүндэтгэх үйлдлийг эрх зүйн хувьд хэрхэн зохицуулдаг, ямар шийтгэл ногдуулдаг талаар харьцуулан судлах,
- Дээрхи орнуудад парламентыг үл хүндэтгэх үйлдэл, түүний агуулга, эрх зүйн зохицуулалтын талаар харьцуулан дэлгэрэнгүй материал бэлтгэх зэрэг болно.

Судалгааны аргачлал:

- Гадаадын зарим орнуудын Үндсэн хууль, парламентын Дэгийн холбогдох бүлэг заалт,
- Гадаадын зарим орны парламентын гишүүний эрх зүйн байдал, эрх ямбын тухай, захиргааны зөрчлийн тухай болон эрүүгийн хуулийн холбогдох заалт,
- Судалгааны материалыг нэгтгэн тайлан бичих зэрэг болно.

Судалгааны ажлын хүрээнд дараах үндсэн үйл ажиллагаа хийгдсэн болно. Үүнд:

- Хууль, эрх зүйн баримт бичгүүдийг сонгож харьцуулсан шинжилгээ хийсэн
- Цуглуулсан мэдээлэлд нэгдсэн боловсруулалт хийсэн
- Судалгааны материалыг нэгтгэн судалгааны тайлан бичсэн

Судалгааны ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын Газрын Судалгааны төвийн ахлах референт Р. Хатанбаатар, референт - шинжээч А. Пагма нар хийж гүйцэтгэв.

Парламентыг үл хүндэтгэх үйлдэл

Парламентын засаглалтай нэлээд олон улс оронд парламент болон парламентын гишүүн эрх мэдлээ хэрэгжүүлэх, чиг үүргээ гүйцэтгэх үйл ажиллагаанд нь саад учруулсан үйлдлийг парламентыг үл хүндэтгэсэн үйлдэл гэж үздэг байна. Парламентыг үл хүндэтгэсэн байдлыг илэрхийлэх үйлдлүүд нь олон янз байж болох авч ерөнхийдөө дараах үндсэн 3 зүйлийг хамруулдаг байна. Үүнд:

- Парламент болон түүний хороодыг санаатайгаар хуурах, төөрөгдөлд оруулах
- Парламент болон түүний хороодод гэрчийн мэдүүлэг өгөх, баримт гаргаж өгөхөөс татгалзах
- Парламентын гишүүнд ямар нэг байдлаар нөлөөлөхийг оролдох, жишээ нь, авилга өгөх, заналхийлэх гэх мэт болно.

Зарим оронд парламент нь өөрийн үйл ажиллагаанд саад учруулсан аливаа үйлдлийг парламентыг үл хүндэтгэсэн хэрэг хэмээн үзэж шийтгэл оноосон бол түүнийг шүүхээр авч үзэх боломжгүй байдаг. Харин зарим улс оронд парламентыг үл хүндэтгэсэн хэрэг нь хууль, тогтоомжоор тодорхойлогддог ба парламент нь үл хүндэтгэсэн хэргээр шийтгэх эсэх талаар анхны шийдвэрээ гаргаж байх хооронд тухайн хүн эсвэл байгууллага нь шүүхэд хандаж болдог ажээ. Түүнчлэн парламентыг үл хүндэтгэсэн үйлдэлд олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр “Танхимыг үзэн ядах, үл хүндлэх, тохуурхах байдлыг үүсгэн, түүний нэр хүндийг унагасан” нийтлэл, материал мэдээлэгдсэн, хэвлэгдсэн тохиолдолд парламентыг доромжилсон үйлдэл гэж үзэн шийтгэл оноодог практик Их Британи, Австрали зэрэг оронд байдаг¹²⁰.

Австралид парламентын үйл ажиллагаанд хүндрэл учруулсан аливаа нийтлэлийг парламентыг үл хүндэтгэсэн гэж үздэг байна. Үүнд дараах төрлийн материалууд хамрагдана:

- Танхим болон хороодын хэлэлцүүлэг, сонсголын талаар буруу, ташаа мэдээлсэн
- Танхимын үйл ажиллагааг харлуулсан
- Хороодод явагдсан сонсголын талаар Төлөөлөгчдийн танхимд хэлэлцэгдэхээс нь өмнө нийтэлсэн
- Гэрчийг мэдүүлэг өгөхөөс татгалзах байдалд хүргэх мэдээлэл зэрэг болно.

Доор зарим улсын жишээн дээр парламентыг үл хүндэтгэх байдлыг хэрхэн үздэг, ямар эрх зүйн зохицуулалт байдаг талаар авч үзье.

Австрали

Австралийн парламентын 1987 онд баталсан “Парламентын эрх ямбын тухай хууль” -иар (Parliamentary Privileges Act 1987) парламентын танхимууд, гишүүд болон хоёр танхимын хороодын бүрэн эрх, эрх ямба, халдашгүй байдлыг тогтоосон бөгөөд парламентын танхимууд юмуу гишүүдийн эрх ямба, халдашгүй байдлыг зөрчих болон үл хүндэтгэхийг парламентын эсрэг гэмт хэрэг гэж үздэг байна¹²¹.

Тус хуулийн 3А заалт ёсоор энэ хуулийн эсрэг бүх гэмт хэргийг Эрүүгийн хуулийн 2 дугаар бүлэгт зааснаар ангилна. (Тайлбар: Эрүүгийн хуулийн 2 дугаар бүлэг нь эрүүгийн хариуцлага оногдуулах ерөнхий зарчмыг тогтооно). Гэхдээ тодорхойгүй байдал үүсэхээс сэргийлэн парламентын танхимын эсрэг гэмт хэрэгт Эрүүгийн хуулиар шийтгэл оноохгүй.

Хуулийн 7 дугаар зүйлд парламентын эсрэг гэмт хэрэгт оноох шийтгэлийг заасан байна:

1. Хэн нэг этгээд парламентын эсрэг гэмт хэрэг хийсэн гэдгийг парламентын танхимаас тогтоосон бол 6 сар хүртэл хугацаагаар хорих ял оноож болно.
2. Парламент завсарласан, парламентыг тараасан болон парламентын бүрэн эрхийн хугацаа дууссан зэрэг тохиолдол нь оноосон хорих ялыг цуцлах үндэслэл болохгүй.
3. Парламентын танхим нь энэ хуулинд заагдсанаас өөр тохиолдолд хорих ял оноохгүй

¹²⁰ Contempt of Parliament, by Kieron Wood (Clarus Press, 2012)

¹²¹ Егоров В.В. Телевидение: Страницы истории. ГЛАВА VIII. www.evartist.narod.ru

шаардах эрх байхгүй.

4. Аливаа этгээд парламентын эсрэг гэмт хэрэг үйлдсэн гэдгийг парламентын танхимаас тогтоосон тохиолдолд:
 - Хувь хүн бол 5000 австрали доллараас хэтрэхгүй
 - Корпораци бол 25000 австрали доллараас хэтрэхгүй хэмжээний торгууль оноож болно.
5. Хорих ялаар шийтгэгдсэн этгээдэд торгууль оноохгүй гэсэн шийтгэлүүдийг ногдуулдаг байна.

Дээр дурдагдсан нээлттэй болон хаалттай сонголд мэдүүлэг өгдөг гэрчүүдийг хамгаалах үүднээс Парламентын эрх ямбын тухай хуулийн 12(1) дугаар заалтыг зөрчсөн хууран мэхлэх, айлгах, хүч хэрэглэх буюу хэрэглэхээр сүрдүүлэх ямарваа ашиг, урамшуулал өгөхөөр санал тавих, амлах, бусад хууль бус арга хэрэгслээр хэн нэг этгээдийг парламент, хороодод гэрчийн мэдүүлэг өгөх, эсвэл мэдүүлэг өгөхөөс татгалзуулах зэргээр нөлөөлөх зэрэг үйлдлийг парламентыг үл хүндэтгэсэн гэмт хэрэг гэж үзнэ.

Хэн нэгнийг парламент болон хороодод мэдүүлэг өгөх болон өгөхгүй байх, баталгаа, нотолгоо гаргах болон гаргахгүй байхад албадан аливаа шийтгэл оноосон, биед нь гэмтэл учруулсан, мөн тухайн этгээдийн олох ашиг, тэтгэмж, эрх мэдлийг хассан этгээдийг мөн хуулийн 12(2) заалт ёсоор парламентыг үл хүндэтгэсэн гэмт хэрэг үйлдсэн гэж үзэхээр хуульчилжээ. Эдгээр парламентыг үл хүндэтгэсэн гэмт хэрэгт мөн дараах шийтгэлийг ногдуулна:

- Хувь хүн бол 5000 австрали доллараас хэтрэхгүй эсвэл 6 сар хүртэл хорих,
- Корпораци бол 25000 австрали доллараас хэтрэхгүй хэмжээний торгууль оноож болно.

Парламентын эрх ямбын тухай хуулийн 12 дугаар заалт нь парламентыг үл хүндэтгэсэн этгээдэд парламентын зүгээс өөр арга хэмжээ авахад нөлөөлөхгүй. Парламентын танхим болон хороодын зөвшөөрөлгүйгээр парламент болон хороодод зориулан бэлтгэсэн ба танилцуулсан, парламент болон хороодоос баримт нотолгоо болгон авсан баримт бичиг, парламент болон хороодоос баримт нотолгоо болгон авсан аман мэдүүлгийн тайланг хэвлэсэн буюу задласан этгээд мөн дээрхийн адил шийтгэл хүлээнэ.

Америкийн Нэгдсэн Улс

АНУ-ын Конгресс ба түүний аль нэг хорооны үйл ажиллагаанд саад болсон үйлдлийг Конгрессийг үл хүндэтгэсэн хэрэг гэж үзнэ. Түүхийн хувьд сенатч юмуу Төлөөлөгчдийн танхимын гишүүнд авилга өгч худалдан авахыг оролдох үйлдлийг Конгрессийг үл хүндэтгэсэн хэрэг гэж үздэг байжээ. Орчин үед голлон Конгрессийн хороо, дэд хороодоос хэн нэгэн этгээдийг гэрчийн мэдүүлэг өгүүлэх аль эсхүл баримт гаргуулахаар дуудахад хүрэлцэн ирэхгүй тохиолдлыг Конгрессийг үл хүндэтгэсэн хэрэг гэж үзэх болжээ. 1857 онд Конгрессийг үл хүндэтгэх үйлдлийг АНУ -ын эсрэг гэмт хэрэг хэмээн хуульчилсан байдаг.

Конгрессийн дэг ёсоор байнгын хороод хуулийн этгээдээс гэрчийн мэдүүлэг авах ба баримт гаргуулан авах эрхтэй байдаг. Энэ эрхээ хэрэгжүүлэхийн тулд Конгрессийн Хороодын дүрэм ёсоор хороо, дэд хороо болон хорооны дарга гэрчийг зарлан дуудах эрхтэй. Конгрессийн хороодоос явуулах энэхүү зарлан дуудах нь эрх зүйн үүднээс дараах гурван шаардлагыг хангасан байх ёстой. Үүнд:

- Хороодын мөрдөн шалгах үйл ажиллагааны хүрээ нь Танхимаас тодорхойлогдсон байх,

- Мөрдөн шалгах ажиллагаа хууль тогтоох үйл ажиллагааны бодитой зорилгоор хийгдэх,
- Зөвхөн мөрдөн шалгах ажиллагааны зөвшөөрөгдсөн хүрээнд асуулт тавигдсан байх зэрэг болно.

Гэрч мэдүүлэг өгөх болон баримт гарган өгөхөөс татгалзсан тохиолдолд Хороо энэхүү Конгрессийг үл хүндэтгэсэн үйлдлийн тухай мэдээллийг өөрийн харьяалагдах Танхимд өгөх ёстой. Хороо мөн Конгрессийг үл хүндэтгэсэн этгээдийг шүүхэд өгч болох ба энэ тухайгаа Танхимд тэр даруй мэдэгдсэн байх ёстой. Дэд хорооны хувьд бол Конгрессийг үл хүндэтгэсэн үйлдлийн талаар харьяалагдах хороондоо мэдээлэх ба энэ мэдээллийг цаашид Танхимд хүргүүлэх эсэх талаар ямар шийдвэр гаргах нь тухайн хорооны эрх мэдлийн асуудал болно. Хэрэв Төлөөлөгчдийн танхим юмуу Сенатаас конгрессийг үл хүндэтгэсэн үйлдлийн талаарх Хорооны тайланг үндэслэлтэй гэж үзээд энэ бол конгрессийг үл хүндэтгэсэн хэрэг гэсэн шийдвэр гаргавал тухайн Танхимаас бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх хэд хэдэн үндсэн арга зам бий¹²². Үүнд:

1. Өөрөө шийдвэрлэх (Inherent contempt)

Энэ тохиолдолд Конгрессийг үл хүндэтгэсэн этгээдтэй холбоотой асуудлыг зөвхөн Конгрессийн тухайн танхим өөрөө шийдвэрлэнэ. Тухайн этгээдийг зарлан дуудаж Төлөөлөгчдийн танхимын ба Сенатын Гүйцэтгэгч (Sergeant-at-Arms) баривчлан Танхимд авчирна. Танхимын тэргүүлэх албан тушаалтан уг этгээдийг хариуцлагад татаж буйг мэдэгдэх бөгөөд Танхимын зүгээс шийтгэл оноох юмуу хэргийг хэрэгсэхгүй болгох шийдвэр гаргана.

Шийтгэл нь гол төлөв тодорхой хугацаагаар хорих юмуу албадан хөдөлмөр эрхлүүлж хорих хэлбэртэй байна. Гэхдээ Конгресс ийнхүү өөрөө шийдвэрлэх процесс нь их хугацаа шаарддаг, шийдвэрлэхэд бэрхшээл их тохиолддог оос гадна зөвхөн Конгрессийн тухайн чуулганы хугацаанд л хэрэгжүүлж болох тул өргөн хэрэглэгддэггүй. Түүхийн хувьд хамгийн сүүлд 1934 онд Сенатад ийнхүү шийдвэрлэсэн тохиолдол гарсан байна.

2. Шүүхээр шийдвэрлүүлэх

Конгрессийг үл хүндэтгэсэн хэргийг тухайн Танхимын тэргүүлэх албан тушаалтны шийдвэрээр Колумбия дүүргийн Атторнейд шилжүүлэх бөгөөд хуулийн дагуу Атторней хэргийг шүүхэд шилжүүлэн шийдвэрлүүлэх үүрэгтэй.

Конгрессийг үл хүндэтгэсэн хэрэгт эрүүгийн шийтгэл оноох бөгөөд шийтгэл нь нэг сараас доошгүй, арван хоёр сараас дээшгүй хугацаагаар хорих юмуу 100-гаас доошгүй, 1000-аас илүүгүй доллараар торгоно.

3. Иргэний хэргийн журмаар шийдвэрлэх

Сенатын зүгээс Сенатын Хуулийн зөвлөхийн товчоонд Конгрессийг үл хүндэтгэсэн хувь хүний эсрэг иргэний хэргийн нэхэмжлэл гаргахыг даалгаж болно. Сенатын нэхэмжлэлийн дагуу Холбооны дүүргийн шүүх тухайн этгээдийг Сенатын процедурыг хүндэтгэн биелүүлэхийг шаардана. Хэрэв этгээд шүүхийн энэ шийдвэрийг биелүүлэхээс татгалзвал тухайн этгээдийг шүүхийг үл хүндэтгэсэн гэж үзэж, энэ зүйлийн дагуу шийтгэл онооно.

Их Британи

Парламент эрх ямбаа эдлэх болон парламентын танхимууд, гишүүдийн зүгээс үйл ажиллагаагаа явуулахад нь аливаа хэлбэрээр саад болсон үйл ажиллагаа, үйлдлийг парламентыг үл хүндэтгэсэн хэрэг гэж үздэг. Парламентыг үл хүндэтгэхтэй холбоотой

¹²² Parliamentary Privileges Act 1987. <http://www.aph.gov.au/>

асуудлыг Нийтийн танхим болон Лордуудын танхимд үндсэндээ адил журмаар зохицуулдаг. Парламентыг үл хүндэтгэсэн хэргийг Нийтийн танхимд Стандарт ба эрх ямбын байнгын хороо хариуцах боловч аливаа шийдвэр гаргахдаа Танхимтай зөвшилцсөн байх ёстой.

Парламентын эрх ямба нь Танхим ба хороодын хуралдааны танхимд үг хэлэх эрх, халдашгүй байх эрх, гишүүнчлэлийн зохицуулалт, дотоод асуудлаарх онцгой эрхээс бүрдэнэ. Эрх ямба нь мөн Танхимын зүгээс хансард болон бусад тайлан, баримтыг хэвлэн нийтлэхэд хамаарна.

Халдашгүй эрх нь анх түүхийн хувьд гишүүн, түүний эд хөрөнгө, ажилтнууд нь эрүүгийн болон иргэний аливаа асуудлаар баривчлагдахгүй байх эрх байсан бол 18 дугаар зуунд эхэлж тэдний эд хөрөнгө, ажилтнуудынх нь хувьд энэ эрх үйлчлэхгүй болж, дараа нь гишүүдийн хувьд ч эрүүгийн хэргээр баривчлагдахгүй байх эрх нь цуцлагдсан юм. Одоогийн байдлаар парламентын гишүүдийн халдашгүй эрх нь гишүүд иргэний хэрэг болон шүүхийг үл хүндэтгэсэн асуудлаар л баривчлагдахгүй байх эрх болсон юм.

Гишүүнчлэлийн зохицуулалт гэдэг нь парламентын гишүүнээр хэн сонгогдов, гишүүний суудлыг хэн эзлэх вэ гэдгийг тодорхойлох асуудал юм. Сонгуулийн үр дүнтэй холбоотой аливаа асуудлыг Дээд шүүхийн шүүгчдээс бүрдсэн Сонгуулийн шүүх хариуцдаг. Сонгуулийн үр дүнтэй холбоотой маргааныг уг шүүх шийдвэрлэж, сонгогдсон хүнд сертификат олгон парламентын спикерт хүргүүлдэг. Парламентын танхим нь сонгогдон ирсэн хүмүүс нь парламентын гишүүний суудлыг эзэлж болох уу, гишүүний тангараг өргөх эрхтэй юу гэдгийг өөрөө тодорхойлох онцгой эрхтэй.

Дотоод асуудлаарх онцгой эрх гэдэг нь гишүүдийн өргөх тангарагийг тодорхойлох, хэн Нийтийн танхимын эрх, боломжийг ашиглах, шүүхийн өмнө хамгаалагдах вэ гэдгийг парламент өөрөө тогтоох онцгой эрх юм. Хэдийгээр парламентын гишүүн эрүүгийн хэргээр баривчлагдахгүй байх эрхийг нь 18 дугаар зуунд цуцалсан боловч Их Британид парламентын гишүүнийг албан үүргээ хэрэгжүүлж байх үед нь баривчилбал энэ үйлдэл нь парламентыг үл хүндэтгэсэн хэрэг гэж тооцогдоно.

Парламентыг үл хүндэтгэсэн хэрэгт мөн дараах үйлдэл орно. Үүнд:

- Парламентын гишүүнд авлига өгсөн юмуу өгөхийг завдсан, эсвэл аль нэг гишүүн авлига авах юмуу авлига нэхсэн
- Танхимын болон хорооны хуралдааныг тасалдуулсан\
- Хороонд мэдүүлэг өгөхөөр ирэхээс татгалзсан
- Хорооны хуралдаан дээр тавигдсан асуултанд хариулахаас татгалзсан
- Хороонд худал мэдүүлэг өгсөн
- Хорооны хуралдаанд мэдүүлэг өгөхийн өмнө тангараг өгөхөөс татгалзсан
- Бусад хэлбэрээр Танхимын үйл ажиллагааг тасалдуулсан зэрэг хэрэг орно.

Парламентыг үл хүндэтгэсэн парламентын гишүүнийг түр хугацаагаар хуралдаанд оролцох эрхийг нь хасах, хуралдаанаас хөөн гаргах зэргээр шийтгэнэ. Парламентын гишүүн биш хүн парламентыг үл хүндэтгэсэн бол уг этгээдийг тухайн парламентын бүрэн эрхийн хугацааны турш юмуу тухайн чуулган дуустал шоронд хорих ялаар шийтгэж болно. Лордуудын танхимын хувьд бол уг этгээдийг торгох шийтгэл оноох эрхтэйгээс гадна хэдэн ч жилийн хугацаагаар, гэхдээ хязгаартайгаар шоронд хорихыг шаардаж болно. Хоёр танхимаас оноосон шийтгэлийг аль ч шатны шүүхэд давж заалдах эрх байхгүй.

ХБНГУ

ХБНГУ -д парламентыг үл хүндэтгэх гэдэг асуудлыг гол төлөв Засгийн газрын байгууллага, албан тушаалтны хувьд авч үздэг байна. Тухайлбал, Засгийн газар тодорхой шийдвэр гаргах, гадаадын улс орнуудтай гэрээ, хэлэлцээр байгуулахдаа Үндсэн хуулийн 59 дүгээр зүйлийн 2 дахь заалтыг мөрдөн ажиллахыг шаарддаг.

ХБНГУ -ын Үндсэн хууль

59-р зүйл

(2) Холбооны улс төрийн харилцааг зохицуулдаг болон Холбооны хууль тогтоомжтой холбоотой асуудлаар байгуулах гэрээ нь Холбооны хууль тогтоох эрх бүхий байгууллагаас Холбооны хууль батлан гаргах хэлбэрээр зөвшөөрөгдөж, дэмжигдсэн байх шаардлагатай. Захиргааны гэрээний хувьд Холбооны захиргаанд хамаарах заалтыг жишиж хэрэглэнэ

Зарим жишээ дурдвал: 2011 оны 2 дугаар сард Холбооны канцлер А.Меркель Европын холбооны саммитад оролцон еврогийн өрсөлдөх чадварыг сайжруулах асуудлаар Герман улсын бодлогыг илэрхийлэхдээ энэ асуудлаар Бундестагтай зөвлөлдөөгүй, 2012 онд онц аюултай неонацист байгууллагын талаарх цэргийн тагнуулын байгууллагын мэдээллийг Бундестагийн холбогдох хороонд мэдээлэлгүй удсан, 2009 оноос Саудын Араб улсад зэвсэг нийлүүлэх гэрээ байгуулахдаа Бундестагаар зохих хууль батлуулан зөвшөөрөл авалгүй ажилласан зэрэг үйлдлүүдийг парламентыг үл хүндэтгэсэн хэрэг гэж үзэж парламентын зарим гишүүд, фракцуудын шаардлагаар Бундестагт хэлэлцэж байжээ.

Оросын Холбооны Улс

ОХУ-д парламентыг үл хүндэтгэх, парламентын гишүүний үйл ажиллагаанд саад учруулахад хариуцлага тооцох тухай асуудлыг ОХУ -ын Холбооны Хурлын Холбооны Зөвлөлийн гишүүн, Төрийн Думын депутатын эрх, үүрэг, хариуцлага, тэдгээрийн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх эрх зүй, нийгмийн баталгааг хуульчилан тогтоосон “Оросын Холбооны Улсын Холбооны Хурлын Холбооны Зөвлөлийн гишүүн, Төрийн Думын депутатын эрх зүйн байдлын тухай” Холбооны хуулиар тодорхойлж, хуульчилсан байна.

Тус хуулийн 3 дугаар бүлгийн 41 дүгээр зүйлд Холбооны Зөвлөлийн гишүүн, Төрийн Думын депутатын үйл ажиллагаанд саад учруулсан үйлдэлд хариуцлага тооцох талаар “Төрийн байгууллага, сонгуулийн комисс, ард нийтийн санал асуулгын комисс, нутгийн удирдлагын байгууллага, олон нийтийн байгууллага, нэгдлийн албан тушаалтан, ажилтанууд энэ хуулийн заалтууд, түүний дотор илт худал мэдээлэл өгөх, хуулиар тогтоосон мэдээлэл өгөх дэг журам, хугацааг зөрчсөн, Холбооны Зөвлөлийн гишүүн, Төрийн Думын депутатын халдашгүй байдлын талаарх Холбооны хуулийн заалтыг зөрчсөн тохиолдолд эрүүгийн болон захиргааны хууль тогтоомжийн дагуу хариуцлага тооцно” гэж заажээ. Түүнчлэн дээрхи хуулийн 43 дугаар зүйлд “Холбооны Хурлыг илт үл тоомсорлосон байдлын илэрхийлэл болсон Холбооны Зөвлөлийн гишүүн, Төрийн Думын депутатыг үл хүндэтгэсэн хэний ч үйлдэл болон энэ хуулиар тогтоосон дэг журмыг зөрчсөн үйлдэлд захиргааны хууль тогтоомжийн дагуу хариуцлага тооцно” гэж заасан.

ОХУ -ын “Захиргааны зөрчлийн тухай” хуулийн Төрийн байгууллагын эрхэнд халдсан захиргааны зөрчил гэсэн 17 дугаар бүлгийн Холбооны Зөвлөлийн гишүүн, Төрийн Думын депутатын хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлсэн гэсэн 1 дэх хэсэгт Төрийн байгууллага, сонгуулийн комисс, ард нийтийн санал асуулгын комисс, нутгийн удирдлагын байгууллага, олон нийтийн байгууллага, нэгдлийн албан тушаалтан, ажилтануудын зүгээс Холбооны Зөвлөлийн гишүүн, Төрийн Думын депутатын хууль ёсны шаардлагыг үл биелүүлсэн болон тэдгээрийн үйл ажиллагаанд саад учруулсан бол 1000 -аас 3000 хүртэл рублийн

захиргааны торгууль ногдуулахаар хуульчилжээ. Мөн 17 дугаар бүлгийн нэгийн 2 дах хэсэгт албан тушаалтан Холбооны Зөвлөлийн гишүүн, Төрийн Думын депутатын хүсэлтийн дагуу мэдээллийг (баримт бичиг, материал, хүсэлтийн хариу) тогтоосон хугацаанд ирүүлээгүй тохиолдолд түүнд 1000-аас 2000 хүртэл рублийн захиргааны торгууль ногдуулахаар хуульчилсан байна¹²³.

ОХУ -ын “Эрүүгийн хууль” -ийн Төрийн эрх мэдлийн эсрэг гэмт хэрэг гэсэн 10 дугаар бүлгийн Оросын Холбооны Улсын Холбооны Хурал ба Оросын Холбооны Улсын Аудитын Газарт мэдээлэл өгөхөөс татгалзах гэсэн 287 дугаар зүйлийн нэг дэх хэсэгт албан тушаалтан Холбооны Хурлын Холбооны Зөвлөл, Төрийн Дум болон Аудитын Газарт мэдээлэл (баримт бичиг, материал) гаргаж өгөхөөс татгалзах, зайлсхийх эсхүл илт бүрэн бус, худал мэдээлэл гаргасан тохиолдолд хоёр зуун мянга хүртэл рубль эсхүл шийтгэл хүлээсэн хүний 18 сарын цалин ба бусад орлоготой тэнцэх хэмжээний мөнгөн торгууль ногдуулах, эсхүл тодорхой албан тушаал ба тодорхой үйл ажиллагаа эрхлэх эрхийг нь хоёроос таван жил хүртэл хугацаагаар хасгах, эсхүл 3 жил хүртэл хугацаагаар албадан хөдөлмөр хийлгэх, эсхүл 6 сар хүртэл хугацаагаар баривчлах, эсхүл 3 жил хүртэл хугацаагаар хорих ялаар шийтгэхээр заажээ¹²⁴.

Тус хуулийн 287 дугаар зүйлийн хоёр дахь хэсэгт яг дээрхийн адил үйлдэлд холбогдсон Оросын Холбооны Улсын төрийн албан тушаалтан болон Оросын Холбооны Улсын субъектын төрийн албан тушаалтныг нэг зуун мянгаас гурван зуун мянга хүртэл рубль эсхүл шийтгэл хүлээсэн хүний нэгээс хоёр жил хүртэл хугацааны цалин ба бусад орлоготой тэнцэх хэмжээний мөнгөн торгууль ногдуулах, эсхүл тодорхой албан тушаал ба тодорхой үйл ажиллагаа эрхлэх эрхийг нь гурван жил хүртэл хугацаагаар хасч, эсхүл эрхийг нь ийнхүү хасахгүйгээр таван жил хүртэл хугацаагаар албадан хөдөлмөр хийлгэх, эсхүл тодорхой албан тушаал ба тодорхой үйл ажиллагаа эрхлэх эрхийг нь гурван жил хүртэл хугацаагаар хасч, эсхүл эрхийг нь ийнхүү хасахгүйгээр 5 жил хүртэл хугацаагаар хорих ялаар шийтгэхээр заажээ.

Түүнчлэн Эрүүгийн хуулийн 287 дугаар зүйлийн гурав дахь хэсэгт энэ зүйлийн нэг, хоёр дахь хэсэгт заасан гэмт үйлдлүүд нь:

- a. төрийн албан тушаалтны гаргасан зөрчлийг нуун дарагдуулсан,
- b. урьдчилан тохирч, үгсэн хуйвалдаж, зохион байгуулалттайгаар бүлэглэн үйлдсэн,
- c. ноцтой үр дагаварт хүргэсэн тохиолдолд тодорхой албан тушаал ба тодорхой үйл ажиллагаа эрхлэх эрхийг нь гурван жил хүртэл хугацаагаар хасч, эсхүл эрхийг нь ийнхүү хасахгүйгээр таван жил хүртэл хугацаагаар албадан хөдөлмөр хийлгэх, эсхүл тодорхой албан тушаал ба тодорхой үйл ажиллагаа эрхлэх эрхийг нь гурван жил хүртэл хугацаагаар хасч, эсхүл эрхийг нь ийнхүү хасахгүйгээр 8 жил хүртэл хугацаагаар хорих ялаар шийтгэхээр заажээ.

* * *

Судалгааны товч дүгнэлт

1. Судалгааны үр дүнгээс үзэхэд тухайн улс эрх зүйн ямар тогтолцоонд харъяалагдаж байгаагаас хамааран парламентыг үл хүндэтгэх үйлдлийг хэрхэн авч үзэж байгаа нь ялгаатай болох нь харагдаж байна.

¹²³ 2 USC § 194 - Certification of failure to testify or produce; grand jury action (Хавсралтаас үзнэ үү)

¹²⁴ Федеральный закон “О статусе члена Совета Федерации и статусе депутата Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации”, www.council.gov.ru

2. Англи - саксоны эрх зүйн тогтолцоотой орнуудад, тухайлбал, Австрали, Их Британи, АНУ -д парламентыг үл хүндэтгэх үйлдлийг гэмт үйлдэл, парламентын эсрэг гэмт хэрэг гэж үзэн парламент өөрөө болон шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж шийтгэл ногдуулдаг байна. Шийтгэл нь торгууль ногдуулах, тодорхой хугацаагаар хорих хэлбэртэй байна.
3. Ром - Германы буюу эх газрын эрх зүйн тогтолцоотой улсуудад парламентыг үл хүндэтгэх үйлдлийн тухай ойлголт байгаа боловч англи-саксоны эрх зүйн системтэй орнуудын адил хатуугаар гэмт үйлдэл гэж үзэх уламжлал байхгүйгээс үүдэн эрх зүйн зохицуулалт нь улс оронуудад ялгаатай байна.
4. Манай улсын хувьд парламентыг үл хүндэтгэх үйлдлийн талаар эрх зүйн ойлголт байхгүй байна. Энэ байдал нь парламентын үйл ажиллагаанд хүндрэл учруулах үр дагавартай байж болох учир парламентыг үл хүндлэх үйлдлийн талаарх ойлголтыг практик эргэлтэнд оруулж, эрх зүйн талаар зохицуулалт бий болгох шаардлага байгаа нь харагдаж байна. Ингэхдээ юуны өмнө, а) засгийн байгууллага, албан тушаалтнууд, b) хувь хүн, ялангуяа гэрч, c) нутгийн удирдлагын байгууллага, албан тушаалтнууд, d) хэвлэл мэдээллийн байгууллага, ажилтнууд, e) аливаа хуулийн этгээдүүдийг хамруулах боломжтой.
5. АНУ -д Конгрессийг үл хүндэтгэх үйлдлийг эрх зүйн хувьд шийдвэрлэх нэг хэлбэр нь иргэний хэргийн журмаар шийдвэрлэх явдал юм. Ингэхдээ Сенатын зүгээс Сенатын Хуулийн зөвлөхийн товчоонд Конгрессийг үл хүндэтгэсэн хувь хүний эсрэг иргэний хэргийн нэхэмжлэл гаргахыг даалгаж болно. Сенатын нэхэмжлэлийн дагуу Холбооны дүүргийн шүүх тухайн этгээдийг Сенатын процедурыг хүндэтгэн биелүүлэхийг шаардана. Хэрэв этгээд шүүхийн энэ шийдвэрийг биелүүлэхээс татгалзвал тухайн этгээдийг шүүхийг үл хүндэтгэсэн гэж үзэж, энэ зүйлийн дагуу шийтгэл оноодог нь харгалзаж үзүүштэй хувилбар байж болох юм.

* * *

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. Parliamentary Privileges Act 1987. <http://www.aph.gov.au/>
2. House of Representatives Standing and Sessional Orders. <http://www.aph.gov.au/>
3. Бундэстагийн дүрэм/Geschäftsordnung des Deutschen Bundestages http://bundesrecht.juris.de/btgo_1980/BJNR012380980.html#BJNR012380980BJNG000900311
4. Германы Бундэстар/Deutscher Bundestag (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Bundestag#Aussch.C3.BCsse
5. Todd Garvey, Alissa M. Dolan. Congress's Contempt Power and the Enforcement of Congressional Subpoenas: Law, History, Practice, and Procedure. Congressional Research Service, 2012
6. USC § 194 - Certification of failure to testify or produce; grand jury action
7. 2 USC § 192 - Refusal of witness to testify or produce papers
8. The Code of Conduct together with The Guide to the Rules Relating to the Conduct of Members, House of Commons Publications, 12 March 2012, <http://www.publications.parliament.uk>
9. Федеральный закон "О статусе члена Совета Федерации и статусе депутата Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации", www.council.gov.ru
10. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях. <http://www.consultant.ru>
11. Уголовный Кодекс РФ, www.garant.ru
12. Егоров В.В. Телевидение: Страницы истории. ГЛАВА VIII. www.evartist.narod.ru

USC › Title 2 › Chapter 6

2 USC § 192 - Refusal of witness to testify or produce papers

Every person who having been summoned as a witness by the authority of either House of Congress to give testimony or to produce papers upon any matter under inquiry before either House, or any joint committee established by a joint or concurrent resolution of the two Houses of Congress, or any committee of either House of Congress, willfully makes default, or who, having appeared, refuses to answer any question pertinent to the question under inquiry, shall be deemed guilty of a misdemeanor, punishable by a fine of not more than \$1,000 nor less than \$100 and imprisonment in a common jail for not less than one month nor more than twelve months.

USC › Title 2 › Chapter 6 ›

2 USC § 194 - Certification of failure to testify or produce; grand jury action

Whenever a witness summoned as mentioned in section 192 of this title fails to appear to testify or fails to produce any books, papers, records, or documents, as required, or whenever any witness so summoned refuses to answer any question pertinent to the subject under inquiry before either House, or any joint committee established by a joint or concurrent resolution of the two Houses of Congress, or any committee or subcommittee of either House of Congress, and the fact of such failure or failures is reported to either House while Congress is in session or when Congress is not in session, a statement of fact constituting such failure is reported to and filed with the President of the Senate or the Speaker of the House, it shall be the duty of the said President of the Senate or Speaker of the House, as the case may be, to certify, and he shall so certify, the statement of facts aforesaid under the seal of the Senate or House, as the case may be, to the appropriate United States attorney, whose duty it shall be to bring the matter before the grand jury for its action.

